

RELAȚIICATEGORIILE SOCIALE
CORNOVENE

PREZENTARE DE MATERIAL ȘI SCHIȚAREA PROBLEMEI

DE TRAIAN HERSENI

CUPRINSUL: I. Considerații introductive, 1. Punctul nostru de vedere. 2. Două aspecte ale fenomenelor sociale. 3. îndrumarea teoretică prealabilă. II. Prezentarea materialului. I. Cum înfățișează satul situația? 2. Relațiile sociale dintre categorii. 3. Câteva opinii și atitudini categoriale. III. Schițarea problemei sociologice a categoriilor. 1. Indicațiile materialului. 2. Planul unui studiu sistematic. 3. Incheiere.

I

PREZENTĂM, cu titlu de informație, parte din materialul monografic privitor la categoriile sociale, rezultat al cercetărilor noastre la teren din vara trecută. La surprinderea fețelor multiple ale realității, dat fiind că problema categoriilor sociale este, atât teoretic cât și practic, problema cardinală a satului Cornova, au concurat toți monografiștii fără deosebire, încât ca toate cercetările monografice din școala noastră lucrarea de față este inițial o operă colectivă pe care abia mai târziu o înfățișăm într'o tratare personală. (Categoriile sociale cornovene sunt obiectul unui studiu sistematic ce întreprindem și care, după proporții, va apare fie aici în «Arhiva», fie într'un volum aparte).

1. Care ne este punctul de vedere și disciplina în numele căreia cercetăm? începem cu această întrebare de metodă pentru o lămurire care ne va fi de mare folos. Intr'adevăr, categoriile sociale ale satului basarabean Cornova, pot fi în acelaș timp punct de atracție științifică pentru mai multe discipline sociale, pot interesă, pe o potrivă, cercetători proveniți din tabere cu mult prea diferite. Firește, monografia satului le va cuprinde pe toate, în lucrările ei de ansamblu, dar în referatele de specialitate e încă nevoie să delimităm, ca să nu ne asumăm o competență universală.

Un amănunt practic: la teren s'a întâmplat ca mai multe echipe să culeagă material privitor la categoriile sociale și totuș confruntând chiar numai fișele din dosarele respective să ne convingem că în fiecare parte se făcea altceva. Cu atât mai mult vor apare diferențe în teoretizarea acestui material. Se datorește unei simple întâmplări? Credem că nu. Pe altă cale ajungem să căutăm o explicație care nu ne poate veni decât dela studiul principiilor de metodă.

Prima, ruptură și cea mai importantă, în cercetarea categoriilor sociale cornovene ne-o prilejuiesc chiar ele, oferindu-ni-se sub două aspecte care nu numai că reclamă alte metode și alte puteri de cunoaștere, dar nu pot fi nicicum confundate fără o flagrantă nesocotire a realității: un aspect istoric și un aspect actual. Aceste două aspecte nu sunt deloc necesare, uneori (și teoretic e perfect valabil) ele fac

corp împreună pentru că o evoluție înceată sau o existență stagnantă a prelungit în actual aceleași forme de viață sub exact aceleași înfățișări fundamentale ca cele din trecut. Sociologia le studiază în acest caz ca pe o formă unică de viață socială, neglijând cu desăvârșire factorul timp. Dacă însă prezentul ne oferă, ca la Cornova, în aceeași problemă teoretică mare, o realizare empirică actuală, alta decât cea a trecutului, sociologia le studiază pe fiecare aparte, marcând cel mult, ca o concesie făcută istoriei, momentele în care diferențele sunt de tranziție, iar apoi hotărâtor distincte. (Punctele de vedere diferă tot atât de mult într-o cercetare politică, economică, juridică, etc., asupra cărora nu mai insistăm).

Exemplul Cornovei e demonstrativ. Sat cu vechiu trecut istoric, cu puternice păstrări de tradiții, conștiința altor vremuri îl stăpânește covârșitor cu credința în prerogative nobilitare, în valoarea documentelor, a viței de neam, a diferențelor de naștere (și a zecilor de nuanțe feudale pe care noi, chiar dacă le știm, cu greu le mai pricepem). Dar, reconstituind după mărturiile bătrânilor, după documentele păstrate cu sfințenie și după alte urme grăitoare, trecutul categoriilor sociale din Cornova, găsim o altă realitate decât cea de azi. Intre altele numărul categoriilor eră cu mult mai mare, de ex., dvoreni, mazili, grajdani, țărani, etc., adică starea celor cu slujbe la Stat, a celor investiți pentru alte merite, a celor din tagma preotească și în sfârșit a clăcașilor. (Politic-administrativ se adaugă categoria « mes- cianinilor », locuitorii cari treceau dela oraș la țară, și a « christianilor », țărani ruși veniți din altă gubernie). Acestea duceau viață aparte, barierele erau de netrecut. Azi categoriile sociale n'au dispărut dar s'au simplificat mult și au schimbat din înfățișare. Mazilii, deși grad mijlociu în ierarhia socială, au reușit prin numărul și proprietățile lor să absoarbă tot ce e nobilitar, iar toți ceilalți s'au cufundat în masa mare a țăranilor. Diferențe se mai fac și azi între dvoreni și mazili și graj- danini, dar numai nominal, de fapt fac categorie socială împreună. Barierele mai stau în picioare numai față de o singură categorie: a țăranilor.

Ne apar, prin urmare, depe acum mai multe posibilități de tratare a categoriilor sociale (și nu numai ca mai multe puncte de vedere, ci cum am arătat tot atâtea înfățișări distincte ale realității, tot atâtea realități aparte). O tratare istorică (starea categoriilor sociale dinainte vreme), o tratare politic-administrativă (situația politică și de drept administrativ a categoriilor), o tratare juridică (problema stărilor de drept actuale care sunt altele decât cele de fapt, căci și la Cornova se aplică legislația democratică modernă prin care se desființează deosebirile de naștere și de clasă) și în sfârșit, o tratare a stărilor de fapt actuale. Sta- Tea de fapt, a categoriilor sociale care se constituiesc în afara trecutului, în afara vieții politice și administrative, în afara dreptului (care e totuș aplicat în puținul ce a putut să prevadă, fără să fi atins ființa adâncă a satului, pentru legiuitorul modern complet necunoscută) —și care totuș este viața de fiecare zi a satului, felul lui de existență în tot ce are mai de seamă,— scapă tuturor științelor sociale de până acum. Intr'adevăr, suntem în posesiunea unei realități sociale pure sau mai exact în posesiunea unei aspect social pur care nu poate fi decât obiect al sociologiei. Cred că metodologia acesta este rezultatul nostru cel mai de seamă. În afară de sociologia istorică în ultima analiză istorie socială, în afară de sociologia juridică,

în ultimă analiză știința dreptului, în afară de sociologia politică, economică, etc., de fapt știința politică, economică, etc. — există o sociologie, fără nici un alt atribut, fără nici o încălcare a domeniilor celorlalte științe sociale, datorită existenței acestor fenomene sociale pure. Faptul acesta, împreună cu posibilitatea de tratare specială a întregurilor, ne indică drumul de constituire a sociologiei ca știință și ca o știință socială specială (nu enciclopedică). Cum noi urmărim problema pe această lătură curat sociologică, studiul nostru complet va exemplifica și întări această afirmație de metodă.

2. O altă distincție e de făcut de astădată în interiorul aspectului numit de noi sociologic. Oriunde se duce o viață social omenească întâmpinăm ca cercetători două realități bine distincte: o serie de fapte sufletești colective, de natură i-am zice interioară și subiectivă, și altele (spirituale sau materiale) de natură obiectivă și exterioară. În prima clasă înțelegem totalitatea fenomenelor de conștiință colectivă, de credință, de concepție socială asupra vieții și a lumii; în a doua enumerăm obiectivările instituționale, factorii condiționați exteriori, materializările simbolice de tot felul. Sau, spus popular, pe deoparte întâlnim ceea ce crede colectivitatea despre sine și alții (iar noi înregistrăm ca atare), pe de altă parte ceea ce este colectivitatea și lumea dimprejur cu adevărat (iar noi cercetăm și constatăm direct). Cornova, și în această privință este un exemplu demonstrativ. Iată dvorenii cred că se trag din « cin ofițeresc mare » sau din foștii « funcționari de curte », iar mazilii dela Ștefan-cel-Mare, din « tâlharii liberați din închisori și cari au bătut pe turci » și toți că au drepturi consfințite în materie de proprietăți ca și în materie politică, credințe care constituiesc fapte sociale de foarte mare însemnătate pentru că determină un anumit gen de viață și atrage după sine alte fenomene, altfel inexplicabile. Avem de a face cu un fenomen din prima diviziune, pe care din lipsă de alt termen mai potrivit îl numim social-subiectiv. Dar nu ne putem opri aici. Va trebui să controlăm acele afirmații. Acest examen critic ne poate duce la rezultate complet diferite, să ne descopere de ex. cu totul altă origine a mazililor sau a dvorenilor decât cea crezută de ei. Fenomenul acesta e din a doua categorie și-l numim social-obiectiv. Ele pot uneori să coincidă, rămân totuși două fapte bine distincte, având fiecare rol și însemnătate aparte. E drept, după cea dintâi impresie s'ar putea susține că numai fenomenele social-subiective sunt creatoare de realități sociale, celelalte ne satisfac doar o curiozitate științifică a noastră, dar adevărul e că fără nici o erarhizare logică ambele fenomene pot fi factori explicativi de mare importanță sociologică, numai că aparțin la două planuri diferite.

Aici noi înfățișăm numai material din prima categorie.

3. În ce privește îndrumarea teoretică (de sistem) prealabilă cercetării, am întocmit tot la Cornova o scurtă redactare pe care aici o redăm la fel, urmând s'o dezvoltăm și s'o prezentăm cu tot aparatul de probare științifică altădată.

Pentru că problema categoriilor sociale se rezolvă în cadrul mai mare al unităților și proceselor sociale în genere, ne-am ocupat de acestea mai de aproape, insistând ca întregire și asupra relațiilor și structurilor sociale.

Unitățile, procesele și relațiile sociale constituiesc probleme centrale de sociologie. Noțiunea de bază a sociologiei este unitatea socială. O definiție largă ar fi:

TRAIAN HERSENI: CATEGORIILE SOCIALE CORNOVENE

ansambluri de manifestări cu oarecare stabilitate și consistență, atât în formele de organizare cât și în oamenii prin cari se actualizează. Ansambluri, pentru că unitățile sunt întotdeauna complexuri de fenomene, multiplicități organice de funcțiuni și relații. Ansambluri de manifestări, cu precizare că așa ne apar ele nouă. În fond unitatea, care activează și ni se reprezintă sub aspect de manifestare, este substratul, existența care se manifestă. Ea răspunde întrebării cine, nu întrebării cum.

Unitățile, după gradul lor de consistență, obiectivare și durabilitate, se împart în: 1. Comunități, unități sociale determinate strict de factori exteriori lor și cărora indivizii se integrează până la completa lor anihilare (în sensul că nu pot în-riuri novator grupul și nici să-și schimbe propria lor calitate). Ele au caracterul preponderent de a stăpâni atât oamenii cât și durata formelor. Într-o comunitate se intră fără de voie, prin naștere și nu poate fi părăsită nicicum. 2. Instituții,

— unități sociale de stări și funcțiuni obiective cu o viață proprie independentă de a indivizilor cari o servesc. Într-o instituție indivizii pot să intre sau nu, dar în momentul în care au intrat sunt constrânși să se conformeze legilor ei. 3. Grupări, — unități mai laxe, cu o putere de variabilitate mai mare atât în privința formelor cât și a oamenilor. Într-o grupare se intră, se înovează și ea poate fi părăsită liber. — Diferența între aceste trei diviziuni e mai mult de grad, rămân toate însă întreguri de viață socială capabile de o viață independentă și autonomă.

Exemplele pentru aceste unități și care se întâlnesc de obicei într'un sat ce-l cercetăm sunt foarte variate. Ele fiind întrebări de cadre și manifestări și după nota fundamentală hotărâtoare, pot fi clasificate precum urmează:

Comunitățile: naționalitate, neamuri, familii. Psihologice: religii. Istorice: comunitate de soartă. Culturale: limba. (Unele discutabile).

Instituțiile Culturale: biserica, școala, cluburile. Economice: fabrica, gara, șantierul, cooperativa, banca, moara. Juridic-administrative: primăria, jandarmeria, judecătoria, etc.

Grupările: Geografice: vecinătăți, cătune, cartiere, străzi, vatră, case izolate. Biologice: clase de vârstă, de sex. Psihologice: grupuri simpatetice, cete, cercuri de relații sau cunoștință. Culturale: adunări la botez, nuntă, logodnă, horă (aici se studiază și societățile de copii și situația socială a copiilor în afara familiei). De notat că exemplele n'au nici un caracter rigid, ele pot servi după gradul lor de dezvoltare și uneia din celelalte două clase decât cea la care le-am enumerat noi.

Chiar numai din această înșirare incompletă (urmează să completăm treptat cu ceea ce ne oferă realitatea), reiese varietatea și răspândirea universală a unităților. Sociologia trebuie să caute în dosul fiecărei manifestări unitatea care îi dă naștere, a cărei activitate și funcțiune este (e vorba de manifestările economice, spirituale, juridice și politic-administrative). Deci la toate cadrele (cosmologic, biologic, istoric și psihologic) și la toate manifestările se vor urmări parte din unitățile care le privesc, rămânând echipei speciale numai unitățile care prin complexitatea lor nu pot fi clasificate fără violentarea realității, la nici una dintre categorii.

Dacă aceasta ne e concepția asupra unităților, e ușor de înțeles cum toate problemele celelalte gravitează în jurul lor.

Vom studia la unități și în legătură cu ele:

Structurile sociale, adică raporturile formale și abstracte de dependență sau interdependență a unităților: coordonare, subordonare, supraordonare. De ex. înțelegerea economiei satului Cornova reiese din faptul de structurare a lui în sânul regiunii, în special cu târgul Vlad. Tot aici se vor urmări varietățile unităților, adică studiul comparativ morfologic al lor.

Relațiile sociale, adică fenomenele de interacțiune. De astădată avem deaface cu realități dinamice. Doi termeni sociali (unități sau indivizi) puși în prezență vor intra într-o serie de raporturi pe care le studiem la acest capitol. Cu observația că în momentul în care relația s'a obiectivat și poate trăi în afara termenilor, nu mai avem o relație, ci un fapt social independent, devenit el însuș termen, de ex. agricultura ca un produs al relației natură-cultură.

Relațiile sunt exterioare și interioare unităților, deci putem avea relații între unități de ex. rivalități între familii, antagonisme între străzi; relații între manifestările și elementele constitutive unității, de ex. între starea economică a familiei și moralitatea ei sau între părinți și copii, etc., relații între unități și elemente exterioare lor, de ex., raporturile între indivizi și societate (în specie, sat).

În sfârșit, procesele sociale care ne arată faptul social în evoluție sau disoluție, în devenire. Se studiază aici toate aspectele de transformare a realității .sociale precum și explicativ factorii cari o cauzează, de ex. procesul de orășenizare a satului Cornova, cum se face, în ce constă și cari sunt factorii cari o hotărăsc: comerț ambulant, relații economice, armata, administrația, etc.

Raportul între unități, relații și procese este: unitatea este faptul prim, manifestările unității se rezolvă într-o serie întregă de relații interior cu părțile constitutive, exterior cu alte unități coordonate sau supraordonate. Relațiile provoacă transformări în viața unităților,—transformările globale, cu un caracter complex le numim procese.

De urmărit la fiecare unitate în parte problema conștiinței de grup și problema conducerii (ca și a conducătorului).

II

Satul Cornova e un sat de agricultori, e după expresia oricărui orășan, un sat de « țărani », deci ne așteptăm să întâlnim o unitate de viață omogenă, un sat ca multe dela noi în care legea conformismului social să ne prezinte pe fiecare individ ca pe un exemplar de repetiție și imitație al unui model pierdut în negura vremurilor. Totuș la primul contact cu realitatea aflăm că acești țărani se separă între ei după legi aspre, că nu constituiesc aceeaș lume, nu duc acelaș gen de viață, că ei între ei se consideră de altă obârșie, de alt soi și își duc viața după această conștiință de diferențiere. Dar, după cum ne-am propus dela început, să ascultăm chiar satul. (Numele în paranteză după unele relatări de material este al monografis- tului culegător; celelalte relatări sunt ale mele).

I. Cum înfățișază satul situația? Ion Ganea, un tânăr de 20 ani, fecior de mazil, absolvent al unei școli inferioare de agricultură ne declară: « Aici se despart

TRAIAN HERSENI: CATEGORIILE SOCIALE CORNOVENE

oamenii pe calitate: dvoreni și mazilii aparte, țărani aparte. Pentru calitatea lor se pretind cei dintâi de țărani și totdeauna ei sunt deosebiți ». *L, a* fel ne spune Iacob Roșea, tot mazil, în vârstă de 26 ani, aducând vorba despre mazili și despre țărani: « sunt adică două calități, așa s'a luat dela început și așa merge » (Anton Golopenția).

Ion V. Roșea, fost primar al Cornovei, dvorean, de 60 ani, ne povestește: « Acum 400 de ani, doi strămoși de-ai noștri, Tudorache și Vasile, au fost vornici de poartă la Ștefan-eel-Mare, la Putna: unul păzea intrarea, celalt conducea oamenii la Vodă. (În vremea aceea oricine putea vorbi cu Vodă). Din aceștia ne tragem și suntem dvoreni. Neamul nostru a fost bogat. Aveam cinci moșii, la Soroca, Galbenii, Ne- greștii și două în Regat, nu le știu, toate puse pe acelaș document. Unul de-ai d-voa- stră mi-a tras mai zilele trecute un cuțit la inimă că nu recunoaște documentul nostru dela Ștefan-cel-Mare. Eu i-am dat numai o copie. E drept, copia e după anul 1800, dar documentul cum eră să fie la mine, căci acestea se țin la Arhivă la Chișinău. Mai mulți din noi suntem dvoreni pe dânsul. Cum era să am eu documentul? Acesta e cât ușa, cu litere de aur și e scris pe piele, nu pe hârtie cum e copia, căci e de demult și trebuie să țină. Eu n'am văzut documentul. Tatăl meu însă l-a văzut. E mare cum vă spun, cât ușa, pe piele, cu litere de aur și un copac jos. Tatii îi ziceau și Alistare și Alexandru și a făcut jalbă la Chișinău să știe cum îl chiamă, Alistare sau Alexandru. Și-au venit nouă popi și au chemat opt din cei mai bătrâni din sat, i-au jurat la biserică și ei au spus că Alistare îl cheamă. Au căutat în triod de este sfânt Alistare și au găsit Alistir și s'a tăiat Alexandru. Cu chemările acestea la judecată s'a înfățișat și documentul și atunci l-a văzut ». În altă ordine de idei, moșneagul Roșea ne mărturisește: « Când s'a prăvălit Rusia ne-a chemat la biserică și ne-a spus părintele Ioan: a murit tata (Țarul), dar fără stăpân nu putem să fim. S'a ales cinci oameni într'un comitet, stăpânii satului, între cari am fost și eu. Au venit apoi doi delegați să ne deosebim de Rusia și am făcut document să ne deosebim. N'am fost eu de lepădat, dar am dat peste pământ rău, peste ani răi, ba răsboiul și tot am rămas, tot am rămas, dar sunt și eu din viță de oameni. — Roșculeștii sânt mulți, unii dvoreni, unii mazili, alții țărani mai proști, dar sânt alt neam; nu se alătură cu noi » (M. Cottescu și T. Herseni).

Dar dvoreni sunt mulți, vre-o 30 de familii, mazili vre-o 200, țărani vre-o 350, după socoteala altui informator, Vladimir Popa (33 ani, mazil). Acesta ne mai spune: « Dvorenii erau din cin ofițeresc mare. Mazilii sunt dela Ștefan-cel-Mare ». Și continuă povestea mazililor: « Ștefan-cel-Mare a avut o luptă și n'a reușit. Turcii au bătut și au alungat oastea română, cum scrie și în cărți. Ștefan-cel-Mare, cum eră alungat, a găsit într'o pustie o babă cu șapte feciori. Aceștia au ridicat norod și au dovedit pe dușman și atunci le-a dat documente de mazilie ». Dar țărani ? « Țărani au fost supuși boerilor. Au fost eliberați și dăruiți cu pământ de împăratul rusesc ».

Asupra originii mazililor, însă, credința frecventă e cea pe care ne-o declară Vladimir Văscan (mazil, 26 de ani): « Ștefan-cel-Mare a avut 40 de răsboaie, avea ne\`e de ostași mulți. Stau și atunci oameni la închisoare, i-a scos din închisori și i-a pus în front. Și-a reușit. Ca să-i plătească le-a zis: să vă fac mazili. I-a întrebat: vreți bani sau cinste pentru toată viața? Banii îi veți isprăvi, dar mazili

veți fi întotdeauna ». La fel știe dvoreanul I. V. Roșea, citat mai sus: « Noi suntem dvoreni. Documentul nostru e mai mare decât cel mazilesc. Cu mazilii e așa că au fost pușcăriile pline, când a fost o năvală. Acuma știți că în pușcărie nu intră decât oameni deștepți, hâtri. Or spus ei: dați-ne drumul că vă scăpăm. Și-au pornit-o și au biruit fără arme. Atunci au căpătat documente de mazilie » (A. Golopenția).

Informațiile despre origină și starea de altădată a categoriilor abundă. Ele sunt interesante tocmai pentru că s'au păstrat vii și întăresc conștiința de categorie, sunt în acest fel actualizate.

Acelaș Vladimir Popa, citat mai înainte, ne spune: «Dvorenii și mazilii au fost oameni mari în timpul rusului, acuma s'au amestecat cu ceilalți. A rămas obiceiul să-și țină firma lor. La Dumbrăvița (eră de față un gospodar de acolo) nu e așa, dar aici și la Nepădeni (un sat vecin) se țin tare, nu e o diferență mare între ei și țărani, dar e un obicei așa. Dvorenii nu se mai deosebesc de mazili ». Sau învățătorul Iov: «dvorenii erau cei mai sus, nația asta se trage din boeri ruși mari, adică din ofițeri, din generali. Aveau privilegiu mari: nu plăteau nici un bir, afară de impozitul pe pământ, nu erau scoși nici la drum, nici la strajă. (Victor R.-Pogoneanu). M. Boian: «Dvoreanul e mai mare, altă nație. Erau nobili». (O. Neamțu și M. Manolescu). Scridon Jitaru, țaran, pâlmaș, 46 ani, ne informează: «Dvorenii de mazili nu se deosebesc. Acum după războiu mai plătesc și ei bir, dar înainte aveau document, nu le luă nimic. Ei se țin sus că au documente, să nu dea nimic, și trăiau așa. Greul eră pentru țărani». Pleșca Ștefan, țaran, 20 ani: « Dvorenii sunt parcă mai mari. Adică tot împreună merg cu mazilii, numai că au numele de dvoreni. Altfel nu se deosebesc » I. V. Roșea (cit.): « Dvorenii au câștigat cinul cu slujbă, mazilii n'au slujit la nimeni. Dvorenii pentru slujbă și folos le-au dat să fie dvoreni ». Vladimir Vâscan, mazil, 26 ani: « Dvorenii sunt mai tari decât mazilii, a lor familie sânt mai bune. Din avere sânt mai slabi ei, dar din familie mai tari. Nouă ni se spune că a lor familie e mai tare, dar când ai căută, sânt mai buni mazilii ». — Să se observe, și indicăm anume starea socială a informatorilor, cât de mult hotărăște opinia și mentalitatea, perspectiva de grup. Până într'acolo încât, după câteva zile de experiență puteam să ghicim categoria socială a cuiva după felul cum expunea chestiunile acestea. Toți, fără deosebire, recunosc și se resemnează în fața existenței acestor categorii, dar fiecare încearcă față de ceilalți și mai ales față de noi să atenueze lucrurile în favorul categoriei din care face parte. Dar să continuăm expunerea de material. Emilian Strâmbeiu Petrovici, de 47 ani, dvorean: « La noi sunt deosebiți mazilii. Asta e o nație de oameni, aleasă, care dela Ștefan Vodă-cel-Mare, e o nație interesată (sic), pe care i-a ales. Ca cum îi cu cazacii. Ca cum mata ești un voinic și-ți alături oamenii voinici și poți merge unde-i vrea. Așa și Ștefan-cel-Mare, când a venit aici și-a ales oameni tari și le-a dat documenturi de mazilie.—Eu sunt dvorean. Dvorenii or câștigat cu învățăturile. De pildă, că a făcut armată 25 ani, ca la rus, acela s'a chemat că nu-l mai ia la beilicuri. A câștigat-o din învățătură: a fost un învățător, un scriitor bun și i-a dat document de dvorenie ». (A. Golopenția). Toader Vâscan, mazil, 66 ani: «In vremea aceea, dacă ai fi fost căpitan, adică se cheamă că bunelul meu a fost

TRAIAN HERSENI: CATEGORIILE SOCIALE CORNOVENE

om slujit, avea grad, apoi din neamul acela al noulea, al zecilea neam, tot se ține și omul că-i dvorean, el nu se poate să plătească bir cu țărani» (O. Neamțu).

Despre țărani, informațiile sunt mai sărace și mai simple. Ion V. Roșea (cit): «Țăranii au fost slugi. Alexandru al II-lea le-a dat nadei, i-a împroprietărit și plăteau răzeșilor pentru el » (M. Cottescu și T. Herseni). Dar nu toți țărani sunt împroprietăriți de ruși, susține Vasile Șoimaru: «Aici n'a fost pământ boeresc, de-a ceea ne numărăm răzeși, a fost a lor drept pământ » (Zurescu). Sau înv. Iov: « țărani erau răzeși, dar puteau fi și nadelnici (împroprietăriți), chiar li s'a dat la mulți nadei» (V. R.-Pogoneanu). Țăranul Dumitru Vico, de 23 ani, găsește că «mazilii sunt o leacă mai sus. Noi suntem răzeși, adică de aici. Dvorenii sunt tot aceea cu mazilii, nu-s unii mai sus ».

2. Dar cum trăesc oamenii aceștia în acelaș sat? Cu întrebarea aceasta începem expunerea relațiilor sociale care aici se pun sub forma de distanțe între cele două mari unități sociale care sunt categoriile cornovene.

Oricare mazil spune ca Vladimir Văscan: «La noi, fie cât de bogat, dacă nu-i de familie nu-mi mai place de el. Uite, Ion Chiriac e foarte bogat, dar n'are nici o valoare în fața noastră: e țaran. Toți râd de el și-l întrebă pentru ce lucrezi, *căci nu te onorează nimeni? Chiriac a fost servitor la popa de mic, a servit ce a putut, pe urmă a găsit o mică moștenire dela tatăl său, a făcut o leacă de pâine și a mai cumpărat pământ, vii, casă bună. Are de toate, avere de câteva sute de mi dar satul tot nu dă nici un preț pe el, îl știe că a fost servitor ». Ce spun țărani? Ștefan Pleșca găsește că « așa a ieșit moda să fie mazilii deoparte, țărani deoparte. In alte sate mai încolo, s'au desființat deosebirele, la noi țin la moda lor veche ». Dumitru Vico: « Aici e așa o lege de mai n'ar trebui să fie ». Iar Scridon Jitaru: « Mai încolo la câmp nu e așa alegere în norod cum e aici la codru. Toată valea aceasta e așa ». — In ce constă această alegere în norod ?

Olga Samson, de 30 ani, stabilește: «Nu merg țărani cu mazilii nici la joc, nici la plimbare, nici la lucru nu se duc. Au o deosebire mare. Is mai curați și mai deștepți mazilii. Ii mai mare societatea de mazili. Chiar bărbații vorbesc de afaceri, dar numai atât, la petreceri nu se amestecă » (E. D. Constantinescu). Catrina Roșea, 50 ani, dvoreană: «Țăranii, sunt și ei unii de aici, alții veniți în urmă, dar așa sânt ei, cu mai puțină cinste. Când se întâlnește dvorean și țaran își zic pe nume, că tot de Dumnezeu sânt zidiți. Dar tot țăranul e mai în urmă » (E. Constante și P. Gusty).

« Dvorenii și mazilii nu se căsătoresc cu țărani », declară dvoreanul I. V. Roșea. Țăranul Jitaru confirmă: «Mazilii și țărani nu se iau între ei. Dacă se amestecă se corcesc. Mazilului i-ar plăce o țarancă așa pentru dragoste, dar pe urmă o lasă. Țărănciie se feresc de mazili. Dacă ar vrea să se iă ar fi bine. Fetele de mazili fug de flăcăii țărani pentrucă se țin mai sus ». La fel ne spune celalt țaran, Dumitru Vico: « Mazilii și țărani nu primesc căsătorii între ei. Ei, mazilii, se țin mai sus, dar într'altele sânt mai proști decât un țaran. Se țin mai sus și n'au cu ce. Țărani vreau să iă o fată de mazil și mazilii ar vrea, dar nu se lovesc, sânt altfel de oameni».

— Totuș, se întâmplă mezalianțe, dar ascultați pe mazilul Vladimir Popa: «Țărani mai bogați pot luă uneori fete de mazil, dar din cele mai de jos și mai sărmene,

fete de seamă nici într'un caz; așa e obiceiul din străbuni». Vladimir Văscan: « Nu se căsătoresc între ei. Roșea, dvorean, și-a dat fata după un țăran. Roșea s'a simțit foarte sărac și țăranul bogat. Asta eră acum io ani. Acum decurând na mai merge așa. Cât de sărac, mai bine moare decât să se încurce ca nelumea ». Gh. Trofin, 38 ani: « Catrina Schifos, dvoreană, s'a măritat cu Anton Ciobotaru, țăran. Deocamdată s'a dus, dar pe urmă a văzut că n'are cinste în lume și s'a dus la slujbă la Iași» (G. Focșa). Ștefan Pleșca, țăran: «Mazilii se căsătoresc cu țăranii de se lovesc (potrivesc), dar rar. Așa pe învârteală dacă apuci o fată de mazil să nu afle flăcăii și fetele, tot merge ». Olea Nică Roșea, 13 ani: «La noi oamenii sunt aleși, nu amestecați ca cei de mai departe. Țăranii se au de proști, mazilii is mai sus. Câte o fată de mazil se mărită cu un țăran, când ea e puțintică la avere și țăranul are. Fata e primită în casă de frați, de părinți, dar cu ceilalți mazili nu. La joc nu joacă cu ea. Se cheamă că nu mai sânt cu ea. Și câte un fiu da mazil se însoară cu fată de țăran, când e frumoasă și el n'are casă și pământ, dar are ea. Fata intră atunci la mazili, că așa merge, cum e bărbatul» (Paula Gusty). Na- stasia Boian: « Dvorenii cu mazilii se lovesc, apoi se iau unii cu alții, dar cu țăranii rar. Uite, Manuil e dvorean, a luat țărancă din Nepădeni. Apoi șade el la masă cu rudele ei, stau ei de vorbă? (Paula Gusty).

Despre horă. Ștefan Pleșca (cit.): « Așa a ieșit moda să nu joace mazili cu țăranii împreună. Ei (mazilii) nu se lasă. Și nu-i bine. Noi cu fetele noastre, ei cu ale lor. Jocul îl facem împreună, jumătate banii îi dă mazilii, jumătate noi (țăranii), dar jucăm fiecare cu ai lui. Cavalerii între ei vorbesc și petrec împreună, fie că-s de mazil, fie de țăran ». Dumitru Vico susține: « Nici la joc nu joacă mazilii cu țăranii. Dacă nu vreau ei, nici ăștia nu vreau. Nu petrec niciodată împreună, nici băeții nici fetele ». Catrina I. Roșea: « La joc dvorenii și mazilii nu stau cu țăranii. Unii deoparte, alții de alta» (E. Constante și P. Gusty). Maria Stratan, 23 ani: « Joacă fiecare care-s de baia (sic) lor: cei săraci cu săracii, hâtrii cu hâtrii și frumos cu frumos. Dvorenii joacă fiecare cu de-ai lor. Care sânt țăranii din răzeși, apoi tot una sânt cu mazilii. Dar altfel nu se pomenește că este separare și la noi și'n orice sat» (E. D. Constantinescu).

Aici, la distracții, surprindem o altă repartizare chiar în sânul « aristocrației». Ion Ganea: «Nici mazilii nu sânt toți peopotrivă. Unii dansează numai la baluri, sânt cavalerii mai vechi și mai de seamă și dansează numai cu d-șoarele din secția lor. Mazilii mai mici dansează aparte ». Vladimir Văscan (mazil): « Sânt și mazili cari nu sânt valabili față de țăranii. Sânt mai jos. Joacă la horă, au purtări mai urâte. Noi nu dansăm decât la bal. Uite cum se face: se apucă unul sau doi, caută un salon bun, iarna mai ales, vara facem cort. Toemim muzică. Lucrăm invitații, le batem la mașină. Obligăm o persoană să se ducă la cunoscuți și le dă mai multe invitații ca să invite și pe alții de stare. Apoi la bal petrecem, dansăm, avem bufet bun și a. m. d. » — Acelaș informator: « La bal vindem numere pentru regina balului și alegem o d-șoară mai cuminte, cu purtări mai frumoase. Ii oferim un cadou. Dacă ea vreă să scoată și un rege și-l alege, i se oferă și lui un cadou, un buchet de flori. Se mai alege și o regină și un rege al dansului, din cei mai buni dansatori. Se cinstesc la bufet și le facem câte un cadou. — Balurile

TRAIAN HERSENI: CATEGORIILE SOCIALE CORNOVENE

au început din timpul războiului, înainte de unire cu trei ani. înainte toți petreceau la horă, acum s'au mai civilizat». Vasile Popa, 26 ani, mazil: «Care joacă la horă nu joacă la bal, nu se amestecă cu acei cari fac balul » (G. Focșa). Acelaș Popa: «Noi nu dansăm decât la bal. La horă e praf, nu putem dansă în praf. Nici nu ne putem amestecă cu ceilalți. Noi cei mai de seamă facem baluri cu invitații cu nume. Să nu vină decât dacă e invitat. Balurile le facem seara, ziua joacă țărani și nu le facem aici în stradă, ci sub un cort sau într'un salon. Altfel nu ne convine».

Și deosebirile pot fi urmărite peste tot:

Ștefan Pleșca: « Sântem vre-o 25 de prieteni (cerc simpatetic). Ne întâlnim lângă Haralambie Botmare. Toți sânt țărani. La fete nu mergem nici noi la a lor, nici ei nu vin la a noastre. Adică, dacă poți să te împaci cu o fată, să faci o afacere, faci. Nici unul dintre noi n'are amantă între mazili, nici la fete, nici la neveste » (G. Focșa). Sofia Boian, din «aristocrație»: «Noi nu spălăm în sat. Că zic oamenii: uite sămânță de domni s'a apucat să spele în sat și răd » (Paula Gusty). Olea N. Roșea: « Munca pe ajutate nu se face decât între mazili. Rar când e și câte un țaran. Să vină câte unul, dar aleși nu sânt. Țăranii merg să lucreze pe bani la unul și la altul » (P. Gusty).—Ștefan Corcodel, 57 ani: «La anul nou mazilii umblă cu plugușorul deoparte și țărani de altă parte. Flăcăii mazili se duc numai la mazili și flăcăii țărani numai la țărani » (P. Ștefănuță). Catrina I. Roșea (cit.): « La praznice dvoreni și mazilii sânt așezați în locul de frunte. Cel care îi cheamă știe pe fiecare unde să-l așeze » (P. Gusty și E. Constante). Iacob Roșea, mazil, 26 ani, ne informează despre nuntă: «Acuma la nuntă au chemat laolaltă. Pentru diseară numai pe cine o vrea mirele. —La masa mare țărani nu vin, așa se țin mazilii la a lor, țărani la a lor » (A. Golopenția). Acelaș despre biserică: «Țăranii stau la ușă și mazilii stau înainte » (A. Golopenția). Ștefan Corcodel, grajdănin, 48 ani, tot despre biserică: « Stă fiecare unde-l prinde vremea, care se ține mai inteligent, mai de baștină, stă înainte, ceilalți, fiecare după calitate, tot mai în urmă » (A. Golopenția). Dar în privința aceasta părerile diferă: Iov Ganea găsește: «Și în biserică stau mazilii și țărani aparte, dacă sânt două cununii se cunună întâi cea de mazil, țărani n'au dreptul să se vâre înainte. La slujbă se amestecă, la strană se duc toți cari pot să cânte, încolo pe vârste, cei bătrâni mai în față ». Catrina V. Roșea: «La biserică stau toți amestecați, că la biserică toți se roagă lui Dumnezeu, care pe toți i-a zidit. Să fie popa și țigan, el învață pe toți să se roage. Stau împreună, dar de țaran tot nu se lipește » (Paula Gusty). Despre relațiile cu alte sate acelaș lucru. —Ștefan Pleșca: «Și la satele învecinate mergem, dar, tot așa, țărani la țărani, la horă, la petreceri. In alte sate mai încolo s'au desființat deosebirile, la noi țin la moda lor veche ».

3. Câteva fișe de opinie și atitudine categorială. —Scridon Jitaru, țaran: « Barem mazilii se țin mai sus și dacă n'au nimic (avere). Pe țărani îi iau ei o leacă mai de răs, mai de batjocură. Sânt fuduli. Chiar plini de datorii greu poți vorbi cu ei ». Toader Văscan, mazil, 66 ani: «Amu, dela svoboadă se cheamă că sântem toți una. Dar noi nu ne lăsăm de cele vechi, cu căpitanul nostru. Eu am documente vechi » (O. Neamțu). Vladimir Văscan: «După revoluție nu eră nici un stăpân, atunci ne-a spus un orator venit la noi că de-acum sânteti egali toți țărani. El

n'a știut ce spune, căci e diferență între țărani și mazili». Ion V. Roșea: « Azi nu mai e svanie, un neam mai sus, unul mai jos. Acum nu mai e nici dvorean, nici mazil, nici țăran, toți... domiciliați în comuna Cornova. înainte nu se căsătorea mazil cu țăran, acum...!? (M. Cottescu și T. Herseni). Acelaș: « Intre dvoreni, mazili și țărani tot mai e o deosebire, noaptea,ăștia tineri se mai amestecă, dar ziua tot se mai țiu. Mai înainte eră mare depărtare, acum atât cât or mai fi bătrânii.

— înainte gospodari erau numai mazilii, acum sânt și țărani bogați încât nu mai e rușine să te amesteci cu ei. Țăranii, noi le zicem porci, de neam prost, căci porcului nici cercei de aur nu poți să-i pui în urechi, că intră cu ei în noroi. Acum s'au mai spălat, e altă climă». (Idem).—Constantin Mititelu, țăran: «Dvorenii? Sânt mulți dvoreni, așa zic ei, dar dvoreni fără documente ». Acelaș: « Ni> sânt mai mari mazilii, acum a venit vremea de nu se mai aleg țărani de mazil. Ei se țin mai mult, dar numai se țin. Sânt al de țărani bogați de nici nu se uită la mazil ». Scridon Șapteboi, țăran, 40 ani: « Sânt țărani cari bat pe dvoreni. Ea noi e așa că cine are în sac și'n pod e dvorean și mazil ». Iacob Duminică, țigan: « Mazil înainte eră altceva, acum e la fel cu noi, acum nu se mai caută mazilii » (Zurescu). Nastasia Bo- ian, n. Scifos, dvoreancă: «Țăranii sânt cei răi în sat. Tot buclucul dela ei vine, că doar sânt sămânță de porc» (Marcela Focșa). Anica Nică Roșea, 19 ani, ma- ziliță: «Nu ne interesăm așa de țărani, nu știm nici barem familia cum îi zice» (Paula Gusty). Olga Setlova, grajdantină: «Duminică m'a luat d. Șt. la joc cu un țăran și o țărancă. La început n'am vrut. Toți ai mei m au răs că am jucat la un loc cu țăranii, și părintele și dascălul. Noi nu jucăm decât la bal» (Paula Gusty). Vasile Văscan, mazil: «Cum am fi cu jidanii așa sântem și cu țăranii». Andrei Scifos, dvorean: «Vița de vie e tot vie, da bozu-i boz. Țăraniiăștia, nu știu ce câine, că-s botezați tot în cristelnița aceia, dar se cunoaște că-s țărani. Mazilii și dvorenii au tot o înțelegere. Da țăranu e mai de... (înjurătură). El vorbește mai dela... (înjurătură). Dvoreanu și mazilu au obraz, ei mai au rușine. Da țăranu are obrazul gros » (I. Ionică). Vladimir Văscan: «Țăranul se vede e tot om ca și mine, dar te uiți bine la el, sânt aproape egali cu porcii, murdari la vorbă și în toate. Și fetele lor sânt la fel, la fel se poartă» Iov Ganea: «Țăranii n'au îndrăzneală să ne iă niciodată înainte, pentrucă e lege asta, nu dela noi, ci din moși și strămoși, așa le-a spus și tata și bunelul lor că este ». Și, în sfârșit, o speranță de mazil: Toa- der Văscan: « Eu aud că iar vor fi mazilii cum au fost, că iar vor fi bune documen- turile » (O. Neamțu și V. R.-Pogoneanu).

Despre « căpitani». Vladimir Popa: «Nu-i zici unui om gospodar *mă*, căci e vorbă proastă și-i zici căpitane. Numai la oameni mai de seamă, mai numiți. înainte căpitan eră un post peste mai multe sate, om ales de mazili, care lucră pentru mazili, acum nu mai e ». Vladimir Văscan: « Căpitane! — așa se zice încă din timpul Rusului. La boer nu-i ziceă domn, ci cucoane, căpitane. Eră și un post pe cari făceau serviciu de căpitani, cum ar fi acum un plutonier-major; oamenilor mai bogați li se zice căpitane. Acum e la modă: domn. Nu e tocmai bine pentrucă dece la partea feminină se zice d-șoară și madamă, iar la partea bărbătească toți domn ». Constantin Mititelu, țăran: «Le zic unii, căpitane. Să vezi, limba oase n'are, la noi îi zice căpitane, mai incolo devale bade, căci cine-1 știe?».

III

Am înfățișat până acum o parte însemnată din aspectul social-subiectiv al categoriilor sociale cornovene și în genere material brut cât poate fi cules din gura locuitorilor. întregit cu materialul de constatare directă a laturei social-obiective obținem reconstituirea de ansamblu, integrală a fenomenului de categorie. Dar până acum noi redăm realitatea așa cum ni se prezintă ea, descriind-o, fotogra- fiind-o pur și simplu. Dar abia din momentul în care suntem puși în posesiunea acestui material începe problema științifică sociologică propriuzisă, pe care ne-am propus-o, încercând s'o rezolvăm la teren.

i. Ce ne spune acest material, ce ne sugerează, ce indicații ne dă? E momentul să fac o mărturisire poate interesantă, dar în stare de a pune pe gânduri metodologii și teoreticienii cunoștinței, preocupați serios de problema adevărului. Personal m'am dus în monografie ca empirist din cei mai radicali. Am crezut că n'ai nevoie să fii înarmat cu nimic decât cu o receptivitate dezvoltată, cu o mare putere de observație și mai ales cu o imensă bunăvoință. încolo faptele îți vor grăi singure, ele îți vor pune problemele, îți vor indica metodele, tot ele îți vor dărui soluțiile, deci n'ai decât să ascuți glasul lor și inspirat de lucruri să faci știință din cea mai curată și mai întemeiată. Și-am avut o desamăgire: faptele sunt mute. Faptele nu-ți spun nimic, abia dacă îți răspund întrebărilor și-atunci complicat și contradictoriu ca un om care nu știe ce vrea. E și aici ceva din grimasa genială a lui Anatole France în fața istoriei: «Il est extrêmement difficile decrire l'histoire. On ne sait jamais au juste comment les choses se sont passées; et l'embarras de l'historien s'accroît avec l'abondance des documents. Quand un fait n'est connu que par un seul témoignage, on l'admet sans beaucoup d'hésitation. Les perplexités commencent lorsque les événements sont rapportés par deux ou plusieurs témoins; car leurs témoignages sont toujours contradictoires et toujours inconciliables» (L'île des pingouins. Prefață). Da, cât ar părea de curios, realitatea singură nu hotărăște nici problematica, nici sistematica. Problemele sunt ale noastre, nasc din interesul nostru, e drept însă că din interesul nostru față de o realitate oarecare. Problemele nu sunt puse de teren, ci și le pune omul singur în legătură cu terenul. Faptele, ele dau soluții, ne furnizează material de cunoaștere, fără ele nu există cunoaștere, dar tot așa de necesară este punerea problemelor. Numai pentru un cercetător chinuit de probleme, realitatea devine ca prin minune grăitoare, elocventă. Acelaș lucru cu sistematica. Ea precede realitatea empirică. Empiria ne înfățișază infinite realizări de detaliu ale unei singure idei, ea ne induce prin aceasta ușor în eroare, ne încurcă investigațiile, ne dă impresia de haos a tot ce ne înconjoară și ne îndeamnă să credem că o cunoaștere cu adevărat este o pretenție nejustificată, o imposibilitate. Noi căutăm adevărul, noi căutăm forme de viață socială, căutăm fapte sociale, dar cum credem să găsim ceva când nici nu știm ce căutăm? Și când am găsit, de unde știm că tocmai acesta e ce am căutat? Sistematica precede orice știință despre realitatea empirică. De pildă, ca să studiezi riturile trebuie să ai lămurit ce-i un rit, ca să studiezi o societate oarecare trebuie să ai lămurit ce-i o societate. Realitatea istorică și etnografică îți va oferi variatele

forme de realizare ale ideii de rit sau ale ideii de societate, dar nimic mai mult. Și totuși nici ideile acestea nu ne vin din cer, căci e greu să mai acceptăm teoria ideilor înăscute (aceasta nu din oroare de metafizică, ci pentru că ni se pare insuficient fundată). Nu dețin nici o soluție la problema aceasta, deocamdată ea mă preocupă pur și simplu. Ca o emiter de părere, cred că orice apriorism pur este

o eroare. Faptul că problematica și sistematica preced cunoașterea realului istoric nu înseamnă nici pe departe că acestea sunt de o natură alta decât cea empirică, numai că avem de-a face cu două realități bine distincte, dar tot realități observabile. Odată realitatea cunoscutului, realitatea-subiect, apoi realitatea cunoscutului, realitatea-obiect. Dar se pare că posibilitățile noastre de cunoaștere nu sunt numai de natură logic-discursivă, ci și de trăire, de intuiție globală. Dintr'un concret putem cunoaște generalul, cum cred de o pildă fenomenologii. Chiar dintr'un singur om putem obține ideea de om, — chestiune e numai de puterea intuitivă a fiecăruia. Adăugăm la aceasta posibilitatea omului de a cunoaște deductiv, nu apriori-deductiv, ci dacă mi-e permisă exprimarea aposteriori-deductiv, adică deduc o cunoaștere despre un lucru (pe acesta îl cunosc deci aprioric) din cunoașterea directă, prin observație a altuia (pe care îl cunosc aposterioric). Fundamentul de adevărat al celui dintâi trebuie căutat în cel de al doilea. Procedeu e conform legilor de logică, deci e valabil pentru orice gândire omenească normală. (Așa procedăm noi cu constituirea sistemului de sociologie). Și încă ceva; dintr'o realitate variată și complexă, cum variată și complexă e orice realitate, noi desprindem numai ceea ce ne interesează (din cauze care depind de om, deci de cunoașterea acestuia) — omul nu creiază nimic, dar alege din noianul de fapte pe cele care îl interesează. Interesele acestea de origine foarte diferită, la care se adaugă îndrumarea coordonatoare a educației științifice de specialitate, sunt cele care hotărăsc în partea cea mai mare problemele. Prin urmare, părerea noastră, încă necomplet verificată, este că într'o cercetare a realului avem hotărâte mai dinainte sistematica și problematica disciplinei respective. Pentru că ele nu izvorăsc din realitatea cercetată metodic, problemele nasc din interesele omului, sunt ale noastre (de aceea variază istoric), iar sistematica e de natură intuitivă, obținută prin trăirea concretului ca general prin contactul neimpus cu realitatea, exprimate apoi logic prin definiții (prinderea esențialelor din lucruri). — (Vom relua problema într'un studiu mai larg). Dar aceasta ne permite să susținem că orice contact nou cu realitatea ne poate schimba parte din probleme și ne poate aduce modificări sistemului, știința e doar și ea o realitate vie în veșnică evoluție. Gradul și felul schimbărilor diferă însă mult, — când pornim într'o cunoaștere din nevoi fundamentale-omenești, schimbările vor fi de detaliu și nesemnificative, când pornim sub impresii trecătoare (problemele la modă, ideile la modă) ne putem schimba problemele și credințele de pe o zi pe alta fără jena contradicțiilor. Știința, operă umană, este și ea cum e omul (de aceea nu în sarcina ei, ci într'a omului trebuiesc puse toate ponoasele eventuale).

Dacă realitatea ne poate pune și ea probleme într'o măsură oarecare, dacă în orice caz, când știm s'o tratăm ne poate da indicații și sugestii, să le expunem și la marginea materialului de categorii cornovene.

Chiar așa neorânduite cum sunt, fișele noastre sunt destul de grăitoare. Ele ne permit să urmărim câteva din afirmațiile științifice cunoscute și să facem altele noi. Deocamdată ne mulțumim însă cu o discuție succintă, chiar numai cu o trecere în revistă.

Fiind material de aspect social-subiectiv ne permite discuția a trei probleme mari: conștiința de categorie, distanțele sociale și mecanismul de opinie socială.

Conștiința de categorie (învecinată cu conștiința de clasă), este ca fapt o constatare definitivă. Fiecare locuitor al Cornovei trăește cu știință ca pătaș al unei categorii, știe că aparține unui grup, împotriva altui grup. Și fiecare se supune complet acestei stări de lucruri. Ca opinie inofensivă unii găsesc că e rău, că n'ar trebui să fie așa, dar toți se supun resemnați și-și potrivesc viața după această lege. Conformismul e semnul cel mai precis al trănicioarei unei forme sociale. Conștiința nu este însă un fapt izolat (sau poate că da), ea e cum se crede, un simțământ al întregului, un rezumat sufleteș al unor stări obiective, răsunetul lor în ordine sufletească. Problema constă în a determina motivele și factorii cari creiază și susțin o conștiință de grup. În sistem marxist de ex. fenomenele de conștiință de clasă sunt urmarea raporturilor economice. Ce găsim după conștiința de categorie la Cornova? Iată o problemă.

Distanțele sociale sunt iarăș ca fapt ușor de constatat. Ca motivație subiectivă iar nu constituie o greutate. Cauzele obiective care le dau naștere, rolul precis pe care-l joacă în viața socială constituie însă adevărate probleme. Distanțele sociale pot să ne apară ca urmare firească a conștiinței de grup și a vieții de grup, bariere neintenționate, dar tot atât de ușor pot fi socotite ca instrumente de apărare a omogenității grupului, ca bariere intenționate, anume create. Ea baza lor pot sta un alt gen sau alt nivel de viață, pot sta interese economice și juridice, pot fi numai din orgoliu, dintr'o credință sau o altă stare sufletească. Deaceia se impune o analiză amănunțită a fiecărei distanțe ca să le surprindem natura lor adevărată. Pe temeiul acestora putem încerca o teorie de ansamblu.

Asupra mecanismului de opinie socială deținem un material destul de important. Am subliniat chiar în decursul prezentării cum fiecare membru al categoriei își are opinia gata pregătită și parcă o deține deodată cu calitatea sa de membru. Dar perspectiva categorială e împotriva oricărui obiectivism. Pentru cei de jos toți cei deasupra formează o masă omogenă potrivit lor. Aceștia însă se diferențiază mai departe după alte interese. Mulțumiți sunt cei cari dețin favorurile, toți ceilalți au tendințe de transformare, de egalizare. Dar ce le lipsește țăranilor din Cornova de se simt în situație inferioară? E de lămurit.

Ca proces de evoluție categoriile ne pun din nou problema cauzăției. Se observă o disoluție a vechilor forme. Sunt cauze economice (intrarea în sfera de influență a capitalismului modern) sau cauze juridice, administrative și politice (legiuirile democratice) sau altele? Disoluția merge însă foarte greu. Cauzele? Procesul de orășenizare care a influențat pe cei mai înstăriți, pe mazili, nu este o cauză, paradoxal, tocmai de menținerea stărilor vechi creând o nouă barieră? Sau spiritul de separație întărit prin educația de grup e capabil singur să se opună dezagregării?

Și toate problemele acestea se revarsă spre una singură, problema mare comună filozofiei istoriei, filozofiei sociale și sociologiei! a determinismului social. Materialismul istoric, determinismul economic, susținut magistral de Marx ca o lege a fazelor capitaliste se aplică el tuturor fazelor sociale? Nu există faze, cum ar fi cea feudală din care Cornova e o insulă în marea capitalistă, în care determinismul să fie de altă natură, primatul să fie al spiritului sau al juridicului sau al altui element social? Marxismul și-a legat sistemul de teoria claselor sociale și oridecâte ori se întreprinde un studiu similar cum e cel al categoriilor, nu se poate trece peste discuția ideilor fundamentale din acest sistem. Mai ales că pătrundem astfel, deși pe o cale specială, în miezul însuș al problemelor de sociologie generală, în discuția naturii și formelor primordiale de existență a societăților omenești. Astfel, prin cultul amănuntului, ne ridicăm la problemele cele mai grele și abstracte din sociologie, dar de astădată pe un temei de fapte, bine consolidat.

2. Cum n'am expus materialul întreg, ca să satisfacem cel puțin curiozitatea cititorului, prezentăm planul și discuția unui studiu integral. Câteva puncte ale planului le cunoaștem, asupra lor vom insistă mai puțin.

Problema categoriilor sociale cornovene este o problemă restrânsă de noi la proporțiile unui singur sat, dar nu este o problemă izolată, încât o primă parte a unui studiu sistematic trebuie să încerce o plasare a ei în cadrul problemelor generale. Deaceia e de expus: *a) Metoda și punctul de vedere*, ceea ce am făcut și noi la începutul lucrării de față. Se fixează astfel metoda și punctul de vedere sociologic în cercetarea unei realități. K de cel mai mare interes, pentru că numai așa justificăm tot ce înfățișăm pe urmă; *b) Câteva considerații teoretice prealabile*: unități, structuri, relații și procese sociale. E iarăș ceea ce am făcut noi aici, dar cu o discuție mai largă, pe bază bibliografică completă ca să avem o orientare de ansamblu în pozițiile și literatura chestiunii; *c) Problema categoriilor sociale cornovene*, cum se situează în problemele generale; cele două aspecte (pe care le-am văzut) și care vor formă două capitole importante ale lucrării.

În tratarea propriu zisă se impun trei mari capitole, cu problemele lor speciale, ca să expunem completul faptelor și să putem trage pe urma lor toate foloasele teoretice. Precum urmează:

Aspectul social-subiectiv. (Problema categoriilor sociale așa cum o vede și ne-o expune satul însuș). Cum înfățișază satul situația? Conștiința de categorie și opinia unora asupra altora. Deci ceea ce am expus mai sus, cu sistematizarea și analiza necesară a fiecărui fapt.

Aspectul social-obiectiv. (Problema categoriilor sociale așa cum se prezintă unei cercetări științifice). Se verifică și urmăresc pe lături obiectivă toate fenomenele din primul aspect. Așa: distanțele sociale; se observă o horă, o nuntă, un cerc simpatetic, așezarea în biserică, grupurile, etc., și constatăm, de astă dată noi înșine, cele spuse de informatori. Mecanismul opiniei sociale, confruntăm spusele cu situația socială, cu vârsta, cu resentimentele eventuale, etc., să surprindem determinismul și tehnica de orientare. Gradul de difuziune socială, urmărim statistic moralitatea, concubinajul, mezalianțele, etc., și observăm cât a pătruns în viața socială a satului aceste diferențe și care sunt cauzele abaterilor dela regulă.

TRAIAN HERSENI: CATEGORIILE SOCIALE CORNOVENE

Diferențe obiective, cercetăm nivelul de viață, întocmim statistica averilor, analfabeților, procesivității, a criminalității, etc., pe categorii. După toate acestea ne întrebăm dacă avem de-a face cu stări sociale (deci situații create de complexuri sociale) sau clase economice (bogați și săraci sau genuri de producători). În sfârșit, dacă satul apare în relațiile sale cu alte unități sociale ca întreg sau rămâne divizat pe categorii.

Procesul evolutiv. Căutăm să determinăm în ce constă procesul de disoluție, apoi atât cauzele care i se impun, ca și cele care îl hotărăsc. Avem de studiat astfel destinul unor forme, aparținând de fapt altor vremuri, sub năvala legiurilor moderne pe care sunt forțate să le asculte și sub extensiunea unei puteri distrugătoare de valori anacronice, purtătoare de schimbări radicale: capitalismul. Prin studiul prezentului stabilim și tendințele de evoluție viitoare și ne punem astfel problema previziunii în materie de sociologie.

În concluzie vom prezenta rezultatele științifice obținute pentru sociologie, politică, etc., căci avem dreptul să le sperăm cu multă siguranță.

3. Incheem. Nu am avut de gând în lucrarea de față, decât să arătăm celor cari se interesează de cercetările noastre, ceva din materialul și metoda noastră de lucru. În exemplul viu de frământare științifică a problemelor. Și poate ca să interesăm și pe alții de drumul nou pe care îl străbatem. Pentru că ne dăm bine seama: ca orice concepție nouă, monografia sociologică trebuie să dea examene grele, să înfățișeze probe puternice de viabilitate până să fie acceptată și consacrată definitiv. Poate că nu eu voi fi printre cei cari vor realiza toate acestea, dar pentru izbânda în care noi credem cu tărie, nici o osteneală nu ni se pare de prisos.